کندهار کي پر ماشومانو د شاقه کار اغېز

سميع الله عزام
د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي د حقوقو څانګي استاد
samiullah.ezam@gmail.com
0744265874

لنډيز

د انساني ټولني زياته او مهمه برخه ماشوم قشر تشکيلوي. د دغه ټولنيز قشر اهميت له دي اړخه دئ چي د طفوليت له مرحلي وروسته په راتلونکي کي د انساني ټولني اصلي قوت جوړوي؛ خو په عين حال کي د انساني ټولني يو زيانمن پوړ هم دئ چي د ټولني له اړخه يو منظم ملاتړي سيستم ته اړتيا لري. د افغانستان د ملي قوانينو او نړيوالو اسنادو له مخي پر ماشومانو د کار تحميل او په فزيکي درندو، روغتيا ته د زيان رسوونکو او تر ځمکي لاندي کارونو کي يې استخدام جواز نه لري؛ مګر متاسفانه په افغانستان او خاصتاً په کندهار کي فقر، بيکاري، تيرو جنګ جګړو، د کار قوانينو عدم تطبيق، د ماشومانو د کاري فرهنګ شتون او ټيټ اقتصاد زياتي کورنۍ دې ته مجبوري کړي دي چي خپل ماشومان له ښوونځيو او لوبو څخه راوګرځوي او د ژوند د پايښت لپاره پرې سخت او شاقه کارونه وکړي. دا شاقه او درانه کارونه پر ماشومانو باندي ډيري بدي او نه جبرانيدونکي جسمي، رواني او ټولنيزي اغيزي له ځانه پريږدي. دا چي ماشومان په آينده کي د انساني ټولني اصلي ځواک جوړوي او شاقه کارونه پر دوی باندي ناوړه او نه جبرانيدونکي اغيزي له ځانه پريږيدي. دا هر څه د يادي موضوع پر اهميت دلالت کوي او دا اړتيا را منځ ته کوي چي په دي عنوان څيړنه وسي. بناءً دغه څېړنه په کندهار کي پر ماشومانو د شاقه کار د اغيزو په هکله ترسره سوي ده چي لازم معلومات پکښي را ټول سوي دي او په پوښتنليک کي مندرجو پوښتنو ته د ټولني خلکو جوابونه ويلي دي. دا څېړنه تر يوه حده په کتابتوني او نوره ټوله په ميداني شکل تر سره سوې ده. پر ماشومانو باندي د شاقه کار د اغيزو اړوند د کندهار ښاريانو ته د (۱۵۰) پوښتنليکونو په ويشلو سره څيړل سوې ده. د دغه څېړني موخه دا وه ترڅو په کندهار کي د ماشومانو د شاقه کار عوامل معلوم او پر ماشومانو باندي د شاقه کار تاثيرات او اغيزي واضح او روښانه سوي وي چي تر ډيره حده يادي موخي ته رسيدلي يو.

کليدي کلمات: فقر، ماشوم، شاقه کار، کاري فرهنګ

پېژندنه (Introduction)

ماشومان په هر ټولنه کې یو مهم ټولنیز پوړ حسابیږي. د دغه ټولنیز قشر اهمیت له دې اړخه دئ، چې د ماشومتوب له دورې وروسته په راتلونکې کې د بشري ټولنې اصلي څواک پیژندل کیږي. خو په عین حال کې د بشري ټولنې یو زیانمن پوړ هم دئ چې د ټولنې له اړخه یو منظم ملاتړي سیستم ته ضرورت لري. داسي یو سیستم ته چې د ماشومانو مادي، فطري او فرهنګي اړتیاوې د منل سوو میتودونو پر اساس پوره کړي. بین المللي شمېرې ښیي چې په ټوله نړۍ په ځانګړي ډول په وروسته پاتې او د پرمختګ په حال هیوادونو کې په میلیونونو ماشومان د زده کړې او علم پر ځای خپل ځان د شاقه کار قرباني کوي (افغانستان د بشر حقوقو خپلواک کمیسیون، (۱۳۹۷ ل. / حمل). ځکه ماشومان اړ دي، چې د ځان او کورنۍ د مادي اړتیاوو د پوره کولو یا هم په ټولنه باندې د حاکمو عرفي او فرهنګي چوکاټونو پر اساس په کم عمر کې په سختې سره کار وکړي. که څه هم په افغانستان کې د کارګرو ماشومانو دقیق شمیر معلوم نه دی او شته معلومات یوازې اټکلي دي، مګر د جنګ، نا امنیو او داسي نورو مسایلو په دلیل چې د ټولنې له ټولنیز او فرهنګي اړخ سره اړیکه لري، ماشومان یې دې ته اړ کړي چې د زده کړو پر ځای کار وکړي چې یاد کارونه د ماشومانو لپاره نه جبرانیدونکي تاثیرات او پایلې له ځان سره لري. دا ځکه چې ماشومان هغه کارونه تر سره کوي چې د دوی طبعي وده له ستونزو سره مخ کوي او یا دوی له جسمي او روحي ناروغیو سره مخامخ کوي.

د افغانستان د (۱۳۸۲ ل.) اساسي قانون په (۴۹) مه ماده کې راغلي چې پر ماشومانو د کار تحمیل جواز نه لري: «د جبري کار تحمیل منع دی. د جګړې، آفتونو او داسي نورو حالاتو کې چې عامه ژوند او هوساینه تهدید کړي فعاله برخه اخیستنه د هر افغان ملي وجیبه ده.» همدا راز د کار قانون د تنکیو ځوانانو د فزیکي او صحي روغتیا د خوندي کولو او هغوی ته د غیر ضروري زیان رسېدو د مخنیوي په موخه ډېر روښانه اصول وضع کړي دي. د افغانستان د (۱۳۸۷ ل.) د کار قانون (۱۲۰) مه ماده په دې اړوند داسي صراحت لري: «په فزیکي دردنو، روغتیا ته د زیان رسوونکو او تر ځمکې لاندې کارونو کې د ښځو او تنکیو ځوانانو استخدامول، جواز نه لري». همدارنګه د ملګرو ملتونو د ماشومانو د حقوقو په تړون کې داسي راغلي « ماشومان له هر ډول ګواښمن کار او فعالیت څخه او له داسي چارو چې د ماشوم په زده کړه بده اغیزه وکړي یا د ماشوم جسمي، دماغي، معنوي، اخلاقي او ټولنیزې پرمختیا ته زیان رسوي، باید خوندي سي» (د ماشومانو د حقوقو کنوانسیون، ۳۲ ماده). خو له دې ټولو سره سره په هیواد کې په ځانګړي ډول کندهار کې روانو جنګ جګړو او ټیټ اقتصاد ډېرې کورنۍ دې ته اړې کړي چې خپل ماشومان له ښوونځیو او لوبو څخه راوګرځوي او د ژوند د پایښت لپاره پرې شاقه کارونه وکړي.

ماشوم (طفل): د ټولپوهنې له نظره ماشوم د ټولنې د غړي په توګه هغه څوک دی چې لا تر اوسه د لازمو ټولنیزو مهارتونو د نه درلودلو له امله په ټولنیز سازمان کې مؤثره رول نه لري (آلسون جمیز ۱۳۸۳، ل). د حقوقو په حوزه کې طفل (ماشوم) په هغه شخص اطلاقیږي چې د اتلس کلنۍ سن یې نه وي بشپړ کړی (د افغانستان د طفل د حقوقو د ملاتړ قانون (۱۳۹۷ ل، ۳ ماده،).

کار: انسانان په خپل ژوند کې له یو زیات شمېر مادي او معنوي اړتیاوو او ضرورتونو سره مخامخ کیږي، چې پرته د زیار او تکلیف څخه د دغو اړتیاوو پوره کول ناشونی بریښي؛ نو انسان اړ دئ ترڅو په مادي او معنوي برخو کې د دغو اړتیاوو د پوره کولو لپاره نه سترې کېدونکې هلې ځلې ترسره کړي، چې په دې برخه کې د دغو اړتیاوو د پوره کولو لپاره یو مهم عنصر د انسانانو فزیکي او ذهني کار او زیار دئ، کوم چې د تاریخ په اوږدو کې هر وخت انسانانو ترسره کړي او د هغه په واسطه یې خپلې اړتیاوې پوره کړې دي. د تاریخ په ځینو دورو کې انسانانو په ځینو وختونو کې شاقه او درانه کارونه او په ځینو وختونو کې یې د وسایلو او امکاناتو څخه په استفادې سره اسانه ولې مؤثره کارونه ترسره کړي دي. په اقتصادي لحاظ کار هغه ذهني او فزیکي کړنه ده چې د اجورې (معاش)

په مقابل کي ترسره کیږي یا هم له کار څخه موخه هغه ذهني یا فزیکي هلي ځلي دي چي د لویو او یا کوچینو موخو د لاسته راوړلو لپاره ترسره کیږي (نقیب الله ثاقب، ۱۳۹۷ ل). په حقوقي لحاظ کار بیا د یو ترون حیثیت لري چي د کارکوونکي او کار خاوند یا هم د حقوقي اشخاصو ترمنځ د یوې معلومي یا نا معلومي مودې لپاره د مزد یا اجورې د ترلاسه کولو په پار ترل کیږي او پر بنسټ یې دواړو لوریو ته حقوق او وجایب متوجه کیږي (سید اکرم هاشمي، ۱۳۹۵ ل). په ټوله کي ویلای شو چي کار هغه فکري یا جسمي فعالیت دی چي شخص یا اشخاصو ته دکالیو د تولید یا خدمتونو د وړاندي کولو په مقصد وي (ستانکزی او نور، ۱۳۹۷ ل).

شاقه (درونډ) کار: د شاقه کارونو په ارتباط چي ماشومان باید په هغه کنبي دخیل نه وي زیات بحثونه شتون لري. د طفل د حقوقو د ملاتړ قانون د درییمي مادې، (۱۴) مي فقرې له مخي شاقه کار هغه کار دئ چي د هغه ترسره کول د طفل له جسمي توان څخه لوړ وي د طفل په جسمي یا ذهني ودي باندي ناوړه اغیزه ولري؛ مګر په عموم کي د ماشومانو په ارتباط شاقه کارونه ټولو هغو فعالیتونو ته شامليږي چي په جسمي، رواني، ټولنیز او اخلاقي لحاظ خطرناک وي او د ماشومانو د مادي او معنوي ودي مانع ګرځي او د هغو مسلم حقوق ضایع کوي (افغانستان د بشر حقوقو خپلواک کمیسیون، (۱۳۹۷ ل). لکه مخکي چي وویل سول، کار د هغو وظایفو د اجرا په عنوان تعریف کړو چي یوازي فکري او فزیکي هڅي پکښي شاملي وي او هدف يي د توکو او خدماتو تولید وي کوم چي د انسان اړتیاوي پوره کوي. کسب یا شغل هغه کار دئ چي د مزد یا منظمو حقوقو په مقابل کي ترسره کیږي. کار په ټولو فرهنګونو کي د اقتصادي نظام یا اقتصاد اساس دئ او ټولو هغو نهادونو ته شامليږي چي د اجناسو او خدماتو له تولید او توزیع سره سر او کار لري. ماشومان د کارونو په کولو کي د لویانو په شان نه دي او قانوني عمر ته تر رسیدو دمخه د فزیکي او جسماني ناتواني له مخي کار نه سي کولای او له بل اړخه په داسي وخت کي کار کول د دوی د زده کړي، جسمي ځواکمنتیا، روحي خوشحالي، طبیعي ودي او ټولنیز پرمختګ مخه نیسي او په راتلونکي کي له هغه څخه یو انزوا طلب او عقدمند شخص جوړیږي.

د څېړني ستونزه (Research Problem)

په کندهار کي زیات ماشومان شاقه کارونه کوي چي دا حالت د اندیښني وړ دئ. که دا حالت همداسي دوام پیدا کړي، د کندهار راتلونکی بشري انکشاف به له لوي ګواښ سره مخ سي؛ بې وزلي او بې سوادي به مخ پر زیاتیدونکی حالت ولري. بنسټیزو حقوقو ته د ماشومانو نه لاسرسی او د هغوی له کاري ځواک څخه ناسمه استفاده، پر ماشومانو باندي د شاقه کار د ناوړه تاثیراتو اړوند د عامه پوهاوي نه شتون، په کندهار کي پر ماشومانو د شاقه کار د عواملو او همدارنګه پر ماشومانو باندي د شاقه کار د اغیزو اړوند د یوې بشپړې څېړني نه شتون هغه ستونزي دي چه د ماشوم ژوند او د ټولني آینده يې له جدي ګواښ سره مخ کړې ده او دې ته ورته ستونزي ایجاب کوي ترڅو په دې برخه کي په مسلکي ډول یوه مکمله څېړنه تر سره سي او په کندهار کي پر ماشومانو د شاقه کار د اغیزو اړوند رښتیني ډاټا را ټوله، تحلیل او د یوې منظمي او باکیفیته څېړني په شکل يې پایلي اړوندو ارګانونو او ټولني ته وړاندي سي.

د څېړني اهمیت (Significance of the study)

دا چي ماشومان په هر ټولنه کي یو مهم ټولنیز قشر حسابیږي، ځکه چي همدا ماشومان د ماشومتوب له دورې وروسته په راتلونکي وخت کي د بشري او انساني ټولني اصلي ځواک پیژندل کیږي. متاسفانه نن ورځ په افغانستان او خاصتاً په کندهار کي جنګ جګړو، خراب اقتصادي وضعیت او فرهنګي مسایلو ډیري کورنۍ دي ته اړي کړي دي چي خپل ماشومان له زده کړو او لوبو څخه راوګرځوي او د ژوند د پایښت لپاره یې شاقه او درانه کارونه وکړي، چي دا شاقه او درانه کارونه پر ماشومانو باندي ډیري بدي او نه جبرانیدونکي جسمي، رواني او ټولنیزي اغیزي غورځوي.

د انساني ټولني راتلونکي پرمختيا او ځواکمنتيا د نن ورځي د ماشوم په سالمه روزنه او د هغه روان او صحت ته په پاملرنه کي نغښتي ده. پر ماشوم د شاقه کارونو اجراء کول د ماشوم او ټولني د پرمختګ مخه نيسي. بناءً ډيره مهمه ده چي د ماشوم روزنه، د هغه روان او صحت، شاقه کار او پر ماشوم او ټولني باندي د شاقه کار د اجراء عوامل او منفي اغيزي روښانه سي؛ نو طبعي خبره ده، کومه څېړنه چي د دې موضوع په رابطه ترسره کيږي له فوق العاده اهميت څخه به برخورداره وي، په دې څېړنه کي هڅه سوې ده ترڅو په ياده برخه کي شته ستونزي رابرسيره کړي او د همدې څېړني د پايلو په شريکيدو سره موجوده ستونزه په يو مخيزه بڼه او يا يې حد اقل اندازې ته د راټيټېدو حل لارې وړاندي سي.

د څېړني موخې (Research Objectives)

١- د هغو عواملو روښانه کول چي له مخې يې په کندهار ولايت کي ماشومان د شاقه کارونو اجراء ته مجبورېږي.
٢- پر ماشومانو باندي د شاقه کار تاثيرات او اغيزې واضح کول.

د څېړني پوښتني (Research Questions)

١- په کندهار کي پر ماشومانو باندي شاقه کارونه کوم تاثيرات او اغيزې لري؟
٢- د کومو عواملو پر اساس ماشومان په کندهار کي په شاقه کارونو لاس پوري کوي؟

د څېړني فرضيه (Research Hypothesis)

د کندهار له ټولنيز وضعيت څخه داسي څرګنديږي، چي د ځينو عواملو پر اساس ماشومان د شاقه کارونو اجراء ته مجبورېږي او دا کړنه پر ماشومانو بدې اغيزې اچوي.

د څېړني اړوند پخوانيو آثارو ته کتنه (Literature Review)

د دې موضوع په رابطه تراوسه کومه مستقله څېړنه نه ده ترسره سوې، مګر بياهم ځيني معلومات شتون لري، چي د موضوع له ځينو اړخونو سره په نسبي اندازه نژدېوالي لري. د افغانستان د بشر حقوقو خپلواک کميسيون، ١٣٩٧ ل. عوامل و پيامدهای ناګوار کارشاقه اطفال در افغانستان (ګزارش تحقيق ملي). په دغه تحقيقي راپور کي د (مبانی حقوقی کارهای شاقه اطفال، دسترسی اطفال به حقوق اجتماعی، عوامل کار شاقه اطفال و پيامدهای کارهای شاقه اطفال) باندي بحث سوی دئ. د دغه تحقيق پايلي څرګندوي، چي شاقه کارونه پر ماشومانو باندي زياتي منفي اغيزي له ځانه پريږدي، د هغوی د جسمي او روحي ناروغيو او معلوليتونو باعث جوړيږي او له تعليم څخه د ماشومانو د محروميت سبب ګرځي. دا څېړنه به ځکه له پورته څېړني څخه متفاوته وي، چي د څېړني ځای او ساحه يې متفاوته ده. پورته څېړنه په ټول افغانستان کي د ماشومانو د شاقه کار د عواملو او تاثيراتو په ارتباط سوې ده، خو دا څېړنه يوازې په کندهار کي ترسره سوې ده.

د افغانستان د څېړني او ارزوني واحد، ٢٠٠٩ برخورد با پديده کار اطفال در افغانستان، په دې څېړنه کي پر دغه موضوعاتو (چرا اطفال کار می کنند؟ اطفال در معرض خطر و چګونګی واکنش به آن) باندي بحث سوی دئ. د دغه تحقيق پايله ښيي چي يوازې فقر او غربت په ټولنه کي د ماشومانو د کار عامل نه دئ؛ بلکي نور عوامل لکه: ټولنيز او فرهنګي شرايط هم پر دې پديده باندي زيات اغېزه لرونکي دي. همدارنګه ياد تحقيق روښانه کوي چي د هغو کورنيو سربيره چي په واقعي ډول دې ته مجبور دي چي خپل ماشومان کار ته وليږي؛ داسي کورنۍ هم سته چي له اقتصادي اړخه ډيري مجبور نه دي، خو ولي بيا هم خپل ماشومان جبراً کار ته مجبوروي.

مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱۳۹۴/ثور/۲۲. علل و خطرهای کار کودکان در خیابان. په دې څېړنيزه مقاله کې هم پر دې موضوعاتو (علل پدیده کودکان خیابانی، علل خیابانی شدن کودکان، علل کار کودکان خیابانی شهر تهران، خطرهای کار و زندگی در خیابان، آسیب های سایر محیط های کار) باندې بحث سوی دئ.

په پورتنيو څېړنو او ليکنو کې د ماشومانو او شاقه کار پر پيژندنې، پر ماشومانو د شاقه کار تاثيرات، د ماشومانو د شاقه کار پر حقوقي بنسټونو او ځينو نورو موضوعاتو باندې بحثونه سوي دي، دا چې د هرې ټولنې ټولنيز جوړښت او همدارنګه زماني او مکاني شرايط فرق لري نو په کندهار کې پر ماشومانو د شاقه کار د عواملو او اغېزو په هکله کومه ليکنه / څېړنه شتون نه لري.

مواد او ميتودونه (Materials & Methods)

دغه يوه (کيفي) ميداني څېړنه ده چې د ۱۴۰۰ل. کال د ميزان د مياشتې څخه بيا تر حوت مياشتې پورې د شپږو مياشتو په بهير کې په کندهار کې پر ماشومانو باندې د شاقه کار د اغېزو په هکله تر سره سوې ده. داچې ياده څېړنه په کندهار ښار کې تر سره سوې ده؛ نو نفوس يې ټول اوسيدونکي ول. شرايطو ته په کتو د غيراحتمالي تصادفي نمونې اخيستنې ميتود په کارولو سره ۱۵۰ کسان د نمونې په توګه ټاکل سوي دي. د ټاکل سوو (۱۵۰) کسانو څخه ډاټا د پوښتنليکونو په وسيله راټوله سوې ده. ياد پوښتنليک څوارلس پوښتنې لرلې چې (هو – نه، څو جوابه، او خلاصې) پوښتنې وې. ترلاسه سوې ډاټا د MS Excel پروګرام په مرسته تحليل او په جدولو کې ترتيب سوې دي. په څېړنه کې د څېړنې حقوقي او اخلاقي اړخونو ته ځانګړې پاملرنه سوې ده.

نتايج (Results)

د پوښتنليک لمړی برخه د جواب ويونکو اړوند معلوماتو ته ځانګړې سوې وه، چې د هغه له مخې د پوښتنليک د جوابوونکو د ځانګړتياوو په اړه په لاندې جدول کې معلومات ليکل سوي دي.

اول جدول: د جواب ويونکو اړوند معلومات *(د نمونې اندازه ۱۵۰)*

Table 1: Socio demographic characteristics of respondents *(n= 150)*

د متحول نوم (Variable)	تعداد (Frequency)	فيصدي (Percentage %)
استوګنځای (کندهار ښار)		
۱ ناحيه	۱۸	۱۲ ٪
۳ ناحيه	۱۰	٦,۷ ٪
۴ ناحيه	۲۰	۱۳,۳ ٪
۵ ناحيه	۲۷	۱۸ ٪
۷ ناحيه	۱۵	۱۰ ٪
۹ ناحيه	۱۴	۹,۳ ٪
۱۰ ناحيه	۱۸	۱۲ ٪
۱۲ ناحيه	۱۵	۱۰ ٪
۱۵ ناحيه	۱۳	۸,۷ ٪

عمر / سن		
۱۸ – ۲۵	۵۷	۳۸ ٪
۲۵ – ۴۰	٦۷	۴۴,۷ ٪
۴۰ – ٦۵	۲۲	۱۴,۷ ٪
٦۵ <	۴	۲,٦ ٪
جنسیت		
نارینه	۱۳۴	۸۹,۳ ٪
ښځینه	۱٦	۱۰,۷ ٪
مدني حالت		
متاهل	۹۴	٦۲,۷ ٪
مجرد	۵٦	۳۷,۳ ٪
د ماشوم سره تړاو		
په کار ګمارونکی	۷۱	۴۷,۳ ٪
د ماشوم سرپرست	۷۹	۵۲,۷ ٪
د میاشتني عوایدو کچه		
۵۰۰۰ – ۱۰۰۰۰ افغانی	۱۰۳	٦۸,۷ ٪
۱۰۰۰۰ – ۱۵۰۰۰ افغانی	۲۹	۱۹,۳ ٪
۱۵۰۰۰ <	۱۸	۱۲ ٪
د میاشتني مصارفو کچه		
۵۰۰۰ – ۱۰۰۰۰ افغانی	۴۷	۳۱,۳ ٪
۱۰۰۰۰ – ۱۵۰۰۰ افغانی	۵۵	۳٦,۷ ٪
۱۵۰۰۰ <	۴۸	۳۲ ٪

د پوښتنلیک دوهمه برخه د څېړني اړوند پوښتنو ته ځانګړې سوې ول، چې خوارلس (هو – نه، خو جوابه، او خلاصي) پوښتني يې لرلې چې د MS Excel پروګرام په مرسته په لاندي ډول تحليل او په جدولو کي ترتيب او تنظيم سوي دي.

دوهم جدول: د هو او نه پوښتني او جوابونه *(د نمونې اندازه ۱۵۰)*

پوښتنه	جواب	تعداد	فيصدي (٪)
۱- ايا تاسي په خپله يو مصروفيت او دنده لري؟	هو	107	71.3
	نه	43	28.7
۲- ايا داسي ماشومان لرئ چي کار کوي؟	هو	106	70.7
	نه	44	29.3
۳- ايا شاقه کار پېژنئ؟	هو	125	83.3
	نه	25	16.7

۴- ستاسي هغه ماشومان چي کار کوي درس وايي؟	هو	86	57.3
	نه	61	40.7
۵- ایا ماشومان د کار په وخت کي جنسي او اخلاقي امنيت لريُ؟	هو	117	78.0
	نه	26	17.3

په پورتني دوهم جدول کي، لومړنۍ پوښتني ته (۱۰۷) کسانو ویلي چي په دنده بوخت دي چي دا دې ښکارندويي کوي چي اوس مهال د کندهار ښار ډېرى وګړي په يو کار باندي مصروفه دي او د ژوند په بېلا بيلو برخو کي د خپلو ستونزو او اړتياوو د تأمينولو لپاره د کار په ارزښت پوهيدلي دي.

دوهمي پوښتني ته (۱۰٦) کسانو ویلي چي کورنۍ يې د خپلو اړتياوو د پوره کولو لپاره اړي دي چي خپل ماشومان د مکتب او مدرسي پر ځاى کارځايونو ته وليږي، تر څو د هغوى له کار څخه په لاسته راتلونکي عايد سره د خپل ژوند اوليه اړتياوي پوره کړي حال داچي ۸۳,۳ سلنه کسانو ویلي چي شاقه کار پيژني.

د څلورمي پوښتني په جواب کي (۸٦) کسانو ويلي دي چي ماشومان يې د کار ترڅنګ درسونه هم وايي او پاته کسانو ويلي چي ماشومان يې کار کوي درس نه وايي چي په دې اړه يې دلايل داسي ويلي دي: د کورنۍ نفوس مو زيات دئ، پرته له دې ماشوم څخه بل څوک نه لرو چي کار وکړي، مجبوره دي چي ټوله ورځ کار وکړي او درس ويلو ته وخت نه لري. ماشومان مو په خپله له درس سره علاقه نه لري. له يوي خوا د ماشومانو تعليم لګښتونه غواړي او له بلي خوا زه په يوازي سر نسم کولاى چي د کورنۍ ټول لګښتونه برابر کړم. د حرفي او کسب د زده کړي په خاطر مي ماشومان په مستري خانه کي شاګردان کړي دي؛ نو مدرسي او مکتب ته نه ځي. د کار له کبله د درس ويلو لپاره وخت نه لري او يا يې کارفرما اجازه نه ورکوي، چي درس ته ولاړ سي.

د پنځمي پوښتني په جواب کي (۱۱۷)کسانو ويلي چي ماشومان يې د کار پر مهال د جنسي او اخلاقي امنيت څخه برخمن دي؛ خو لږ ۱۷,۳ سلنه کسانو ويلي دي چي ماشومان يې د کار پر مهال اخلاقي او جنسي امنيت نه لري چي دلايل يې په دې ډول ويلي دي: په ټولنه کي د نوموړي موضوع په ارتباط د عامه پوهاوي نه شتون. په ټولنه کي د اخلاقي فساد موجوديت. په کار ځايونو کي د فاسدو اشخاصو سره يو ځاى کار کول. د ماشومانو له غربت او مجبوريت څخه په سؤ استفادې سره د هغه څخه نامشروع غوښتني کيږي. په کار ځاى کي پر ماشومانو د والدينو يا سرپرستانو د نظارت نشتون. په ټولنه کي د قانون عدم حاکميت. په خپله ماشومان تر ډيره نه سي کولاى چي د دا ډول فاسدو اعمالو او حرکاتو تفکيک وکړي.

دريیم جدول: د کار ډول *(د نمونې اندازه ۱۵۰)*

پوښتنه	جواب	تعداد (Frequency)	فيصدي (Percentage %)
٦- پوښتنه: ستاسي ماشومان څه ډول کار کوي؟	سپک کار	67	44.7
	شاقه کار	80	53.3

په مخکني درېیم جدول کي د شپږمي پوښتني له جوابو څخه څرګندیږي چي ۴۴,۷ سلنه کسانو ویلي چي ماشومان يې په سپکو کارو او پاته ۵۳,۳ سلنه کسانو ویلي چي ماشومان يې شاقه کارونه کوي چي زیاتوالی يې دا ښيي چي تیرو جنګ جګړو، ټیټ اقتصاد او فقر د کندهار ښار ډیري کورنۍ دې ته اړې کړې چي خپل ماشومان له ښوونځیو، مدرسو او نورو تعلیمي مراکزو څخه راو ګرځوي او د ژوند د پایښت لپاره پرې درانه او شاقه کارونه وکړي.

څلورم جدول: څو جوابه پوښتني *(د نموني اندازه ۱۵۰)*

پوښتنه	جواب	تعداد (Frequency)	فیصدي (Percentage %)
۷- تاسي د ماشومانو له شاقه (سخت او درونډ) کار څخه څومره خوښ یاست؟	نه یم خوښ	92	61.3
	لږ خوښ یم	43	28.7
	ډیر خوښ یم	15	10.0
۸- څومره علاقمند یاست چي ماشومان دي شاقه کار وکړي؟	نه یم علاقمند	102	68.0
	لږ علاقمند یم	33	22.0
	ډیر علاقمند یم	11	7.3
۹- د ماشومانو له کار څخه لاسته راتلونکي عواید ستاسو د اړتیاوو په پوره کولو کي څومره مرسته کوي؟	100 %	6	4.0
	75 %	24	16.0
	50 %	33	22.0
	25%	44	29.3
	هیڅ	43	28.7
۱۰- هغه ماشومان چي کار کوي له خپل کار څخه څومره خوښ دي؟	نه دي خوښ	73	48.7
	لږ خوښ دي	51	34.0
	ډیر خوښ دي	26	17.3
۱۱ـ ایا تاسي ته د شاقه کار د زیانونو او ناوړه تاثیراتو په اړه عامه پوهاوي درکړل شوي؟	په کافي اندازه	33	22.0
	لږ	41	27.3
	ډیر لږ	37	24.7
	نه	39	26.0

په پورتني څلورم جدول کي د یوولسمي پوښتني له جوابو څخه جوتیږي چي خلکو ته د شاقه کارو د زیانونو او ناوړه اغیزو په اړه په کافي اندازه عامه پوهاوي نه دی ورکول سوی چي دا ددې ښودنه کوي چي په کندهار ښار کي کورنیو ته پر ماشومانو د شاقه کارونو د ناوړه او منفي اغیزو په هکله د اړوندو حکومتي بنسټونو، تعلیمي ادارو، د مسجدونو د امامانو او رسنیو لخوا لازم عامه پوهاوی نه دی ورکړل سوی، که ورکړل سوی هم دئ؛ خو په دې برخه کي لازم او کافي نه ګڼل کیږي.

پنځم جدول: څو انتخابه پوښتني *(د نمونې اندازه ۱۵۰)*

پوښتنه	جواب	تعداد (Frequency)	فيصدي (Percentage %)
۱۲- په کندهار کې ماشومان کوم ډول شاقه کارونه ډیر ترسره کوي؟	د سرک په غاړه کار	80	53.3
	د آهنګرۍ کار	63	42.0
	د دوکان شاګردي	88	58.7
	برښناييز ولډينګ	46	30.7
	موټر شويي	68	45.3
	د نانوايي شاګردي	64	42.7
	د خښتو په بټيو کې کار	59	39.3
	نور ...	34	22.7
۱۳- په کندهار کې کوم عوامل د دې باعث سوي دي چې ماشومان په شاقه کارونو لاس پوري کړي؟	فقر	96	64.0
	بيکاري	97	64.7
	جنګ	87	58.0
	د تعليم د سطحې ټيټوالی	51	34.0
	د کار د قوانينو عدم تطبيق	27	18.0
	د پلار او مور لخوا تحميل	43	28.7
	د زده کړو د مصارفو برابرول	37	24.7
	د ماشومانو د کاري فرهنګ شتون	32	21.3
	د کورنۍ سرپرست نه درلودل	61	40.7
	د کار په مقابل کې د ډوډۍ پيدا کول	87	58.0
۱۴- شاقه کار پر ماشومانو د کومو اغيزو او تاثيراتو لرونکی دئ؟	د ښوونې او روزنې څخه محروميت	128	85.3
	پر نشه يي توکو اعتياد	65	43.3
	جسمي معلوليت	72	48.0
	ذهني معلوليت	68	45.3
	د کمترۍ احساس	53	35.3
	د سپورت څخه پاتې کيدل	61	40.7
	د جنسي هوسونو قرباني کيدل	39	26.0
	د قاچاق قرباني کيدل	41	27.3

په پورتني پنځم جدول کې د څوارلسمې پوښتنې جوابونه دا ښيي چې شاقه کارونه پر ماشومانو باندې اکثراً ډېر ناوړه تاثيرات اچوي. د دوئ د جسمي او ذهني معلوليت او مختلفو ناروغيو باعث ګرځي، چې دا چاره د ماشومانو د اقتصادي فقر په تقويت کې همکاري کوي. د جسمي او ذهني معلوليت سربېره شاقه کارونه له ښوونې او روزنې څخه د ماشومانو د محروميت سبب جوړېږي،

ماشومان خپل طلائي عمر او د هغه اړوند امتيازات لکه جسمي وده او سپورتي لوبې له لاسه ورکوي او همدارنګه شاقه کارونه د قاچاق او اعتياد په برخو کي د ماشومانو د قربانۍ کيدو سبب ګرځي.

مباحثه/ مناقشه (Discussion)

هغه پوښتني چي د کندهار ښار له اوسيدونکو سره د ماشومانو د شاقه کار د عواملو او پر ماشومانو باندي د شاقه کار د تاثيراتو او اغيزو په اړه موجودي وې، د دې څېړني په مرسته تر ډېره جواب سوي دي. د راټولي سوي ډاټا د تحليل وروسته معلومه سوه چي د کندهار ښار ډيری کورني د خپلو اړتياوو د پوره کولو لپاره اوس هم دې ته اړي دي چي خپل ماشومان د مکتب او مدرسي پر ځای کارځايونو ته وليږي. په کندهار کي فقر، تيري جګړي، بيکارۍ، د ماشومانو د کار فرهنګ شتون، د ماشومانو له حقوقو څخه د کورنيو نه خبرتيا او بې غوري، د قوانينو عدم تطبيق هغه عوامل دي چي پر اساس يې ماشومان د شاقه کارونو اجراء ته مجبور او يا هم دوي په خپله د شاقه کارونو پر اجراء لاس پوري کوي. همدا شاقه کارونه له ښوونې او روزنې څخه د ماشومانو د محروميت، د هغوي د جسمي او ذهني معلوليت، په نشه يي توکو د دوی د اعتياد او د قاچاق کيدلو سبب جوړ سوي دي. همدا راز دا هم معلومه سوه چي ماشومان د کار پر مهال تر ډېره پوري اخلاقي او جنسي امنيت لري. شاقه کارونه کيدای شي چي د ماشومانو پر رواني حالت باندي ناوړه اغيزي وکړي چي دا اغيزي ممکن د هغه پر شخصيت ناوړه منفي اثرات وکړي. ددې څېړني نوري موندني ښيي چي په کندهار ښار کي کورنيو ته پر ماشومانو د شاقه کارونو د ناوړه او منفي اغيزو په هکله د اړوندو حکومتي بنسټونو، تعليمي ادارو، د مسجدونو د امامانو او رسنيو لخوا لازم عامه پوهاوی نه دئ ورکول سوی، که ورکول سوی هم دئ؛ خو په دې برخه کي لازم او کافي نه ګڼل کيږي. ددغه څېړني پرمهال يو شمېر خنډونه او ستونزې هم موجودي وې لکه، په ټولنه کي د څېړنو د اهميت په هکله د عامه پوهاوي نشتون، د پوښتنليکونو په جوابولو کي د خلکو نه ليوالتيا او د وخت کموالی.

پايله (Conclusion)

د دې څېړني له ترسره کېدو وروسته دې پايلې ته رسيږو چي، ماشومان د ټولني يو مهم ټولنيز قشر حسابيږي. د دغه ټولنيز قشر اهميت له دې اړخه دئ چي د ماشومتوب له دورې وروسته په راتلونکي کي د بشري ټولني اصلي څواک پيژندل کيږي؛ خو په عين حال کي د بشري ټولني يو زيانمن پوړ هم دئ چي د ټولني له اړخه يو منظم ملاتړي سيستم ته ضرورت لري؛ داسې يو سيستم ته چي د ماشومانو مادي، فطري او فرهنګي اړتياوي د منل سوو ميتودونو پر اساس پوره کړي. د افغانستان د ملي قوانينو او نړيوالو اسنادو له مخي پر ماشومانو د کار تحميل او په فزيکي درندو، روغتيا ته د زيان رسوونکو او تر مځکې لاندي کارونو کي يې استخدام جواز نه لري؛ خو په افغانستان او په ځانګړي ډول په کندهار کي فقر، بيکاري، تيرو جنګ جګړو، د کار قوانينو عدم تطبيق، د ماشومانو د کاري فرهنګ شتون او ټيټ اقتصاد ډيری کورنۍ دې ته اړي کړي دي چي خپل ماشومان له ښوونځيو او لوبو څخه راوګرځوي او د ژوند د پايښت لپاره پرې سخت او شاقه کارونه وکړي، چي دا شاقه او درانه کارونه پر ماشومانو باندي ډيری بدي او نه جبرانيدونکي جسمي، رواني او ټولنيزي اغيزي له ځانه پريږدي، ځکه ماشومان هغه کارونه تر سره کوي چي د دوی طبعي وده له ستونزو سره مخ کوي او له رنګا رنګ جسمي او روحي ناروغيو سره يې مخامخ کوي. په هر صورت د دې څيړني پايلو وښوده چي نن ورځ په کندهار کي کمزوری اقتصاد، تيري جنګ جګړي، بيکاري، د کوچنيانو د کاري فرهنګ شتون، د سرپرست نه درلودل او د کار او ماشومانو په برخه کي د شته قوانينو نه تطبيق پر ماشومانو باندي د شاقه کارونو عوامل ياد شوي دي او ياد کارونه د سالمي ښووني او روزني او سپورتي لوبو څخه د ماشومانو د محروميت، د دوی د جسمي او ذهني معلوليت، د قاچاق د قرباني کيدو، په نشه يي توکو د اعتياد او د جنسي هوسونو د قرباني کېدو سبب جوړيږي.

وړاندیزونه: د کندهار ولایتي اداري ته وړاندیز دا دی چي د هغو ماشومانو لپاره چي د کورنۍ سرپرست یې له لاسه ورکړی دئ لازم تړلنیز تأمینات رامنځته کړي. د ماشومانو د ساتني لپاره معیاري رزنتونونه رامنځته کړي. د حمایتي مراکزو نشتون یو له هغو مواردو څخه دئ چي په افغانستان خاصتاً په کندهار کي شتون نه لري؛ نو دولت ته وړاندیز کیږي چي د ماشومانو او اړمنو، بې سرپرسته او بد سرپرست لرونکو کورنیو د ملاتړ او حمایي په منظور خیریه بنسټونو او حمایتي مراکزو ته د کار او فعالیت کولو لازمه زمینه مساعده کړي. دولت ته وړاندیز کیږي چي داسي قوانین جوړ او په عمل کي تطبیق کړي چي د ماشومانو څخه ملاتړ وکړای سي، د کارګرو ماشومانو خوندیتوب تضمین کړي او د جواب ورکوني او عدالت د تطبیق لپاره زمینه مساعده کړي. ددې ترڅنګ، د د تعلیم او تربیې وزارت او د کندهار پوهني ریاست ته وړاندیز دا دئ، د دې لپاره چي ماشومان او د هغوی کورنیو ته د ماشومانو د حقوقو او د شاقه کارو د زیانونو په ارتباط لازم پوهاوي ورکړل سوی وي، د کوچنیانو د حقوقو او د شاقه کار اضرارو ته باید په تعلیمي نصاب کي ځای ورکول سي او همدارنګه د مسجد د امامانو او شته رسنیو له لاري خلکو ته په دې اړه د پوهاوي دوامداره زمینه مساعده کړي. د کندهار ولایتي اداره باید په کندهار کي د غربت کمولو لپاره جدي ګامونه پورته کړي. د لویو اقتصادي تشبثاتو سربېره، د بې سرپرسته او پر نفوسه کورنیو پیژندل او هغوی ته مالي اسانتیاوي چمتو کول، د اوږد مهاله او غیر انتفاعي قرضونو له لاري د خصوصي سکتور پیاوړي کول، د ماشومانو لپاره د ځانګړي مالي صندوق رامنځته کول او د هغه د ګټي اختصاص کول د ماشومانو ښووني او روزني، روغتیا او تغذیې ته هغه حل لاري دي چي ولایتي اداره یې د اقتصادي ودي او غربت کمولو لپاره پلي کولای سي. په اخیر کي د ماشومانو د ملاتړ ادارو څخه غوښتنه کیږي چي د ماشومانو د ښه ژوند له پاره دایمي اغېزمن او ګټور فعالیتونه ترسره کړي نه لنډمهاله او غیرضروري.

مأخذونه (References)

د افغانستان اساسي قانون (۱۳۸۲ ل). ۸۱۸ ګڼه رسمي جریده. ۴۹ ماده.

کار قانون (۱۳۸۷ ل). ۹۱۴ ګڼه رسمي جریده. ۱۲۰ ماده.

د طفل د حقوقو د ملاتړ قانون (۱۳۹۷ ل). ۱۳۳۴ ګڼه رسمي جریده، ۳ ماده، ۱۴ فقره.

افغانستان د بشر حقوقو خپلواک کمیسیون، (۱۳۹۷ ل. / حمل). عوامل و پیامدهای ناګوار کارشاقه اطفال در افغانستان. www.aihrc.org.af

د جزا کود (۱۳۹٦ ل). ۱۲٦۰ ګڼه رسمي جریده، ۹۵ماده.

لهسایی زاده، عبدالعلي او اشرفی، حجت الله، بررسی عوامل تعیین کننده کار کود کان، پژوهش فرهنګي، شپږم کال، ۱ او ۲ شمیره.

جمیز، آلسون (۱۳۸۳ ل). جامعه شناسی دوران کودکی، ژباړن: علیرضا کرمانی، تهران: نشر ثالث.

سایی، زاهدالله او حاتم، احمد خالد (۱۳۹۳ ل.). د کار قانون یوه پیژندنه، کابل، د افغانستان پرمختیا لپاره بشردوستانه ټولنه.

نصرالله ستانکزی او نور، (۱۳۹۷ل). د حقوقي اصطلاحاتو قاموس، کابل، د افغانستان عدلي او قضایي چارو پروژه.

ثاقب، نقیب الله (۱۳۹۷ ل). د کار حقوق، جلال اباد، یار خپرندویه ټولنه.

هاشمي، سید اکرم (۱۳۹۵ ل). د کار حقوق، دریېم چاپ، جلال اباد، یار خپرندویه ټولنه.

د افغانستان د څېړني او ارزوني واحد، برخورد با پدیده کار اطفال در افغانستان، (۲۰۰۹/جولای).

The Impact of Hard Labor Activities on Children in Kandahar

Samiullah Ezam
Lecturer of Law and Political Science Faculty
samiullah.ezam@gmail.com
0744265874

Abstract

Children make the largest and most important part of human society. This social stratum makes the main strength of human society in the future after the stage of childhood; But at the same time, this stratum is victim in human society that needs a regular support system. According to Afghanistan's national laws and international documents, imposing hard labor activities on children and employing them in physically heavy, health-damaging and underground work is not allowed; But unfortunately, in Afghanistan and especially in Kandahar, poverty, unemployment, past wars, non-implementation of labor laws, existence of child labor culture and weak economy have forced many families to withdraw their children from schools and make them work hard for the survival of their families. These hard and heavy jobs leave many bad and irreparable physical, psychological and social effects on children. Children are the main force of the human society in the future whom are affected negatively and irreparably by laboring. All this indicates the importance of the mentioned topic and it creates the need to conduct research on this topic. The purpose of this research was to find out the factors of child labor in Kandahar and to clarify the effects of them on children. Accordingly, this research has been conducted on the effects of child labor in Kandahar, the necessary information has been collected and the questionnairs have been answered by community members. This research has been done partly in the library and partly in the field. The effects of hard labor activities on children have been investigated by distributing 150 questionnaires to the citizens of Kandahar.

Keywords: *poverty, child, unemployment, work culture, hard labor activity*